

vanje. Državnozbojski poslovni red ima polno določb, ki onemogočujejo nagajanje. Vse te določbe so se vsprejele svoj čas, ker so jako koristne, na to pa ni nikdo mislil, da se bodo porabile za nagajanje. Podpredsednika ne morata ustreči vsem željam levičarjev, za to so pa poslednji ju tožili pri predsedniku, zahtevajoč naj odstopita. Poslednjega nista storila, ker je večina močno podpira in odobrava njiju postopanje.

Adresa ni bila vseh liberalcem in bi za vsako ceno razpravo o njej preprečili. V njej se preveč naglašala narodna enakopravnost in samouprava dežel. Levičarji so mislili z mnogimi nujnimi predlogi razpravo preprečiti. Govori se, da so imeli že blizu sto predlogov pripravljenih. Sicer pa levičarji s svojim razsajanjem najbolje pomagajo federalizmu. Če se pa s sedanjo ustavo ne bode dalo vladati, je gotovo, da bode treba drugo poiskati. Samo na sebi na adresi ni dosti ležeče, temveč tukaj se je imelo ravno pokazati, če je desnica dovolj močna, da se upre nemškemu nasilstvu. Ker se je zbor zaključil, ni prišlo do nobene rešitve.

Nemčija. — Pruski deželni zbor je zavrgel vladno predlogo društvenega zakona in jo sprejel, kakor jo je odsek predelal. Vladni pristaši so se na vso moč trudili, da bi spravili v zakon ostre določbe proti socialistom, a liberalna večina deželnega zbora je vse te preminjevalne predloge odklonila. Ta zakon pride sedaj pred gosposko zbornico. Ker imajo v tej konservativni bogatini večino, ni misliti, da bi sprejeti zakon odobrili. Vrnili ga bodo temveč deželnemu zboru nazaj in vlada bo še enkrat vse poskusila, da spravi svoje nazore v zakon. Posrečilo se ji menda ne bo.

Grška in Turška. — Konečno se velesile prisilile grško vlado, da je dovolila, da se na zahtevo Turčije sklene premirje za toliko časa, dokler trajajo pogajanja glede miru, a dotlej naj ostane Tesalija v turških rokah. Vsled tega je zavladata velika nezadovoljnost v Grški. Listi zahtevajo, naj se nemudoma skliče parlament. Vlada je svoje prvotno stališče zapustila na zahtevanje kraljevo. — Turški krogi bi kaj radi pridržali Tesalijo za se. Vsem vojaškim in civilnim tunkcijonarjem turškim v Tesaliji se je naročilo, da nabirajo mej prebivalstvom podpise za združenje Tesalije s Turčijo. Ti podpisi seveda so večinoma izsiljeni. — Mej tem, ko se vrše pogajanja in vevlasti hočejo Turčijo in Grško pobotati, mobilizuje Turška na novo in spravlja vojake skupaj. Pričakuje pač v kratkem kaj izvanrednega.

Grška. — Razmere v Atenah so še vedno skrajno napete. Ne le ljudstvo temveč tudi častniki so jako razdraženi proti kraljeviču. Uvesti hočejo neko izjemno stanje, da bi se imenoval vojaški guverner, ki naj bi skrbel za red. Sedanja vlada ni pokazala potrebne odločnosti v tem kritičnem času. Kaže ji, da odstopi. Nevarno je, da bukne revolucija. Ruski poslanik je odločilno kroge opozoril na neugodne notranje razmere v Grški. Napram radikalnim življenjem bi se moralo odločneje postopati. — Prestolonaslednik se niti ne upa v Atene. Čuje se, da odpotuje v London in se tako ogne ljudski volji. Kraljeva rodbina se tudi ne upa pred ljudstvo. Pripravljena je vsa na odhod, če bil ta potreben.

Rusija in grško-turška vojska. — Znano je, da je bila Rusija v veliko oporo Turčiji v vojski napram Grški. Ko bi ne bila Rusija vplivala na druge balkanske države, bi bile te nastopile napram Turčiji. Grški seveda to ni bilo všeč. Da Rusija pridobi zopet naklonjenost Grške, podpira sedaj težuje te. Pred vsem se je Rusija izrekla zoper to, da bi se postavilo nadzorstvo za grške finance in interesovana zato se je lahko za to potezati. Nadalje je Rusija stavila ponudbo, da prevzame za Grško vojno odškodnino. Rusija ima tirjati od Turčije vojno odškodnino iz vojske l. 1878. Odračunala bi odškodnino kar od tega dolga, katerega Turčija Rusiji tako nikdar ne bo poplačala. Grški bi bilo s tem seveda močno ustrezno, ker bi je ne bilo treba šteti vojne odškodnine, na-

sprotno bi bila pa Turčija hodu tepena, ker bi za dobljeno vojsko ničesar ne dobila.

Kreta. — Mohamedancem na Kreti je zopet greben zrastel. Govori se, da nameravajo uprizoriti veliko klanje kristijanov, kakor hitro zapusti turška vojska otok. Zapovedniki evropskih brodovij so opozorili na to guvernerja Ismajila in mu naznanili, da je on odgovoren za vse, kar bi se utegnilo zgoditi. Ismajil-paša je obljubil, da bode skušal pomiriti Mohamedance, odgovornost je odklonil, ker je policijska oblast v rokah evropskih admiralov. — Vevlasti so se glede Krete baje v toliko sporazumele, da se imenuje princ Franc Josip Battenberški za krečanskega guvernerja. Stališče novega guvernerja bo težavno, ker bo Turčija vedno hujskala mohamedance k nemiru in neredu.

Obrtnija.

Električna razsvetljava in nje nasprotniki.

III.

V okrožnici „Elektrika ali Auerjeva luč“ se nahaja primer, ki je, kakor pravi okrožnica, vzet iz praktičnega življenja, primer, ki bi moral ad oculos dokazati, kako nizke so cene Auerjeve luči v primeri s cenami za električno luč. Temu računu je za podstavo vzeta „kak lokal, vzemimo kaka srednja gostilna ali kavarna“, kjer se za razsvetljava sedaj potrebuje 30 navadnih plinovitih plamenov (metuljevih palilnikov)

Okrožnica pravi, da plačuje lastnik tega lokala za razsvetljava na leto sedaj kakih 2350 gld. Ko bi navadne plamene nadomestil z Auerjevimi svetilkami, potem bi znašali stroški za razsvetljava v enem letu vsega vkup le 1752 gld. in dotičnik bi imel dobička 600 gld. Ako bi pa ta mož hotel svoj lokal razsvetljevati z električnimi žarnicami in doseči isto svetlivost, instalirati bi moral 109 žarnic, kajti 109 žarnic á 16 sveč ima isto svetlivost (1744 sveč), kakor 30 Auerjevih plamen á 50 sveč.

Stroški za luč od 109 žarnic bi znašali na leto 5554 gld., torej za 3941 gld. več, kakor za Auerjevo luč.

Ko je pisatelj okrožnice podal ta račun, postavi se po koncu ter zakliče patetično, da znesek 3941 gld., za kolikor je električna razsvetljava dražja od Auerjeve, reprezentuje letni dohodek že ne preveč skromnega rodbinskega očeta, da potem takem ta primer jako razločno in brez daljšega komentarja jako razumevno ilustruje cene mej Auerjevo lučjo in električno žarnično lučjo.

Navzlic temu, da je ta trditev tako apodiktična, osmelimo se vendar navedemu računu dodati svoj komentar. Vzemimo torej za resnično, da mora posestnik označenega lokala za razsvetljava plačevati letnih 2350 gld., oziroma 1753 gld. za Auerjevo luč. O resničnosti teh števil dvomiti, nimamo nobenega uzroka, ker jih podaje plinarna sama.

Če upoštevamo v okrožnici nastavljene cene za jeden plamen in jedno uro svetljenja, najdemo, da mora vsak

teh 30 plamenov goreti na leto 3500 ur ali povprek vsak dan po 9 in pol ure.

Ne verjamemo sicer, da bi se v Ljubljani nahajal lokal, srednja gostilna ali kavarna, v kateri bi 30 lučij gorelo dan za dnevom po 9½ ur. Če pa posestnik takega lokala za razsvetljavo vendar le mora plačevati navedeno svoto, potem pač smemo sklepati, da njegove luči trošijo dosti več plina, kakor ga jemlje plinarna za podstavo svojega računa. Pa pustimo to na strani, in izračunimo rajši stroške, katere bode imel isti posestnik, ako svoj lokal razsvetljuje z električno lučjo! Ako hoče ta mož v svojem lokalu imeti luč, koje skupna svetlivost ali jakost znaša 1740 normalnih sveč, — potem ne bode posegel po električnih žarnicah in njih instaliral 109, ki bi ga na leto zares stale 5694 gld., ampak posegel bode po električnih obločnicah, katerih pa okrožnica „Elektrika ali Auerjeva luč“ kar ne pozna.

Kot nadomestilo plinove luči si ta mož lahko instalira tri obločne svetiljke, ki trošijo vsaka po 4½ ampera in dajejo svetlobe vsaka za 400 normalnih sveč. Te obločnice bode obesil razmerno visoko pod strop, vsak plamen pa obdal z motno stekleno kroglo, da se svetloba kolikor največ enakomerno razpršuje.

Po ceniku za tukajšnjo elektrarno stane električna energija za tri take obločnice in za 3500 ur svetljenja na leto 614,25 gld. Poleg tega še je računati najemnino za elektroštevec v znesku 10 gld. in stroške za oglje, v približnem znesku 90 gld. na leto. Razsvetljavo s tremi obločnicami stane torej na leto v okroglem 714 gld. in je za 1039 gld. cenejša, kakor razsvetljavo z Auerjevo lučjo.

In če ta mož ne instalira samo treh obločnic, ampak celih šest, potem ima svoj lokal briljantno razsvetljen in v primeru s stroški za Auerjevo luč še 325 gld. dobička.

Pa vsakdo ne ljubi svetlobe, katero dajejo obločnice, ki pa je sicer po svoji sestavi solnčni najbolj podobna, in očesu vsekakor bolj ugaja, nego blede zelenkasta Auerjeva luč. Naše umetne luči so sploh bolj rumenkasto rdeče, mi smo jih dokaj vajeni in jih čislamo radi njih toplotnega tona. Kdor luč s toplotnim tonom ljubi, dal bode prednost žarnici pred obločnico, čeravno je zadnja dosti bolj ekonomična nego žarnica.

Ali bode mož, ki v svojem lokalu nadomesti 30 plinovitih plamenov z žarnicami, zares imel toliko več stroškov, kolikor jih izračuna še večkrat imenovana okrožnica?

Mi trdimo, da ne, kajti preverjeni smo, da bode tisti, ki nadomesti 30 plinovitih plamenov s 30 žarnicami in te po vsem lokalu pravilno razvrsti, da mu sipljejo svetlobo v prvi vrsti na one prostorne dele, ki svetlobe potrebujejo, imel svoj lokal prav prijetno in ugodno razsvetljen; — da njegov lokal nikakor ne bode „preklicano teman in nedostatno razsvetljen“, kakor trdi okrožnica. Po že omenjenem ceniku znašajo stroški za 30 žarnic á 16 normalnih sveč in 3500 ur razsvetljenja na leto 1528,80 gld. Najemnina za elektroštevec znaša 10 gld.

in za stroške vzdrževanja računimo 60 gld.; — torej znašajo vsi letni stroški 1589 gld.

Če pa hoče ta mož storiti še kaj več, vzal bode 40 žarnic, ki ga na leto stanejo 2128 gld. Da se mu letni troški v tem slučaju nekoliko zmanjšajo, pa bode za to skrbel, da mu žarnice po nepotrebnem ne svetijo. Kjer ni treba močne luči, ugasnil bode več ali manj žarnic, kar se zvrši z enim samim pokrijemkom dosti bolj hitro in bolj jednostavno, nego če hoče ugasniti in z nova zažgati plinovo luč, pri čemer se potrebujejo užigalice, kakor je to pač vsakemu otroku znano. Toraj tudi troški za razsvetljavo z žarnicami nikakor niso tako ogromno visoki kakor trdi okrožnica.

Restavracija v „Narodnem domu“ ima v dveh neprimerno visokih in zelo prostornih sobah le 17 žarnic, in sicer v prvi manjši 8. v drugi na treh lustrih po tri. Navzlic temu, da je lokobil, s katerim se proizvajajo električni toki nedostaten, in radi tega, kakor smo že gori omenili sedanja razsvetljavo še pomankjiva, nikdo ne trdi, da bi bila restavracija „preklicano temna“.

Nam se dozdeva, — in v tej sodbi menda nismo osameli, — da je prijetnejše pri tej svetlobi v prijateljskem krogu piti kozarec vina ali vrček piva, kajti tukaj se prijatelju lice rudeči, dočim pri Auerjevi luči njegovo lice izgleda, kakor bi bilo preveliko jeze mrtvaško obledelo.

Okrožnica „Elektrika ali Auerjeva luč“ hoče prednost Auerjeve luči nad električno lučjo dokazati tudi s tem, da kaže na zastop dunajskega mesta, kateri je pred kratkim sklenil zidati nove naprave za plinovo razsvetljavo, češ, da je ta zastop kaj takega sklenil le stoprav po zaslišanju prvih kapacitet na polju razsvetljavi.

Ta argumentacija je pač precej naivna. Kdor je zasledoval razvoj sedaj na krmilo prišle antisemitske stranke imel je pač priložnosti dovolj, da se je proučil kak intenziven je boj ta stranka, ves čas bojevala proti angleški plinovi družbi, ki je doslej mesto oskrbovalo s plinom. Antisemiti so si postavili nalog, odriniti to družbo o kateri so v novinah in na raznih shodih v jedrmer dokazovali, da ima leto za letom milijone dobička, ki se steka v inozemstvo. Ko je antisemitska stranka prišla na krmilo, bilo je jedno njenih prvih del, da je brez vsakega odširnega zaslišanja kapacitet na polju razsvetljave angleški plinovi družbi pogodbo odpovedala, hoteč jo prisiliti, da koncem leta 1899. ustavi svoje delovanje. S tem svojim sklepom pa je občinski zastop dunajski prevzel ob enem tudi moralično obvezo, da onim svojim someščanom, ki so doslej rabili plin, bodi si za razsvetljavo ali kot gonilno silo, da tudi za naprej plin na razpolago, kajti sicer bi bili kar najedenkrat primorani, na svoje stroške doslej obstoječe inštalacije nadomestiti z novimi. Pri dotičnih obravnavah pa se je tudi izrecno poudarjalo, da hoče dunajska občina poleg plinarn graditi tudi še večje elektrarne.

V poštrev jemati pa je treba tudi to okolščino, da so na Dunju sedaj že tri velike privatne družbe za elek-

trično razsvetljavo, ki imajo po obstoječih pogodbah pravico, po ulicah in cestah polagati kablje in privatnikom oddajati električno energijo, in da izplačujejo te družbe svojim delničarjem velikanske dividende po 7 ali $7\frac{1}{2}$ odstotkov.

Da dunajsko mesto ni nasprotnik električne razsvetljave, razvidimo tudi iz tega, da si je za razsvetljavo mestne hiše zgradilo posebno elektrarno, dasi je imelo sprva vpeljano v tej hiši povsod plinovo luč. Po izveštjih mestnega stavbinskega urada dunajskega nadomestuje se leto za letom velikom številu plinovitih plamenov z električnimi žarnicami in odločnicami in se radi tega postopanja troški za razsvetljavo mestne hiše zmanjšujejo od leta do leta.

Po izkazu objavljenem po stanju koncem junija leta 1896. bilo je v mestni hiši inštaliranih 2423 plinovitih plamenov, (za 760 plamenov manj kakor leto poprej), in 4598 žarnic à 16 normalnih sveč in 77 obločnih svetilk.

Stroški za razsvetljavo mestne hiše pa so v dobi od julija 1895. do konca junija 1896 znašali 34.261 gld. 91 proti svoti 38.793 gld. leto dni poprej, in so torej zmanjšali za 11.7 %.

Upamo, da smo z doslej navedenim dokazali, da trditve okrožnice „Elektika ali Auerjara luč“ niso stvarno podprte, marveč, da imajo pač le namen, služiti kot vada, da se plinarni ohranijo dosedanja konsumenti in bo jednom kar v največjem številu pridobijo še novi.

Slavnemu občinstvu pa prepuščamo v resni preudarek, kaj je zanj in za mestni blagor koristnejše, da prospeva mestna elektrarna, ali da nosi velik dobiček privatno podjetje, ki daje koristi v prvi vrsti tujcem ter mislimo, da pri teh razmerah posamezniku pri izbiranju načina razsvetljave za svoj dom, ali za svoje podjetje ne bode težko odločiti se za to, kaj bi bilo koristnejše, ali plinova ali električna luč.

Obrtnijske raznoterosti.

Svetovna razstava v Parizu l. 1900. Pariški listi prijavljajo določbe, katere je francoski trgovinski minister odredil glede pogojev pridobitvi koncesije za priredbo razstav, za katere se bode pobirala posebna vstopnina, dalje za napravo razstavnih restavracij in podobnih podjetij. Prošnjiki morajo dokazati svojo kvalifikacijo, nadalje morajo izkazati, da imajo zadosti sredstev ter morajo položiti kavecijo. Koncesijonar se mora zavezati, da bo plačeval določene pristojbine in da bode za časa razstave stanoval v Parizu. Zajedno s prošnjo za koncesijo predložiti je tudi konstrukcijske projekte, a francoski generalni komisar je opravičen, da sme načrte premeniti, če je to treba iz umetniških, varnostnih ali policijskih ozirov. Koncesijonar je dolžan, da izvrši te premembe na svoje troške. Vsa stavbena dela, katera kontrolira stavbeno ravnateljstvo, morajo biti najkasneje do 1. marca 1900 izgotovljena. Vsled tega naj se vsi, ki se mislijo udeležiti razstave, oglase čim prej, da zamore avstrijski generalni komisar zanje dobiti ugodne prostore in preskrbeti koncesijo. Doslej so se oglasili: Jedna dunajska pekarna, jedna dunajska konditorija, jedna dunajska restavracija in jedna plzenska pivovarna.

Industrija v Rusiji. V Rusiji je 471.605 tovarn. V njih se rabi 10.225 parnih strojev, 949.044 delavcev in 264.030 delavk. Kar se na leto izgotovi, je vredno 1464 milijonov rubljev. Najbolj razvita je veleindustrija okoli Petrograda, Moskve, Kijeva in Vladimirja. Na Kavkazu je 1119 tovarn in v Sibiriji 609.

Kmetijstvo in obrt.

Velika obrt je vzela kmetijstvu mnogo zaslužka. Še pred malo desetletij je neslo platnarstvo lepe dohodke škofjeloškemu okraju, a zadnja leta je popolnoma propalo. Lanu, ki je bil nekdanj eden glavnih pridelkov, skoro več ne sejejo. Tarica, nekdanj tako znana, je sedaj že redka prikazen.

Pri taci razmerah ni čudo, da kmetijstvo peša, če je odpal tak vir pridobivanja. Toda posamičnik proti temu ničesa storiti ne zamore. Pač bi se pa dalo nekaj storiti, ako se kmetje združijo. To bode mogoče, ko se uvedo kmetijske zadruge, če se osnujejo pravin ne bode birokratizem vsega ubil.

Platnarstvo v nekaterih krajih še vedno daje lepe zaslužke, a platno se more izdelavati samo v velicih tovarnah. V taci krajih se tudi še izplača pridelovanje lanu, dasi morajo, kar se tiče gojenja, trenja drugače ravnati ž njim, nego so ravnali naši očetje. Kjer je kraj za lan ugoden, bi ga kmetje lahko v večji meri sejali. Zadruga naj bi skrbela za to, da se pridelano predivo proda v kako večjo tovarno.

Še bolje bi pa bilo, da koj združimo kmetijstvo in obrt. Okrajna zadruga bi bila pač že tako močna, da bi sama osnovala tako tovarno. Ljudje bi tako dobili dela in zaslužka. Ne bilo bi jim treba hiteti v mesto. Ostali bi na zdravem zraku na deželi.

Pa tudi v drugih panogah bi lahko kmetijske zadruge marsikaj storile v tem oziru. V nekaterih krajih, kjer je zemlja ugodna za razne oljne rastline, bi se napravile velike oljarnice. Tovarne na deželi bi imele to prednost, da bi se mnogi njih odpadki lahko porabili za gnojilo.

Podobna podjetja so tudi pivovarne. Pri nas so pivovarne največ v rokah ljudij, ki o kmetijstvu nimajo pojma. Po Češkem in Moravskem so pa največ veleposessniki pivovarji. Najumneje bi pa bilo, da bi se te kmetijske obrti poprijeli združeni kmetje. Sami bi pridelovali ječmen in hmel in tovarne bi jih za to odškodovale, poleg tega bi pa imeli še dobiček od pivovarne same.

Pri ugodnih razmerah bi se lahko lotil tudi pridelovanja sladkorja iz pese. Dokler bodo kmetje vse le tovarnam morali prepuščati, bodo razmere zanje slabo stale. S samim javkanjem se proti velikemu kapitalu ničesa storiti ne da. Tudi se samo z malimi sredstvi več ne da pomagati kmetu, s tem se mu le za nekaj let podaljša gospodarsko življenje. Treba je popolne premembe